

چکیده

با توجه به اهمیت حوزه‌ی امنیت و نظم عمومی و وجود سازمان‌های امنیتی و اطلاعاتی و لزوم تجسس در امور امنیتی، مهم‌ترین مسئله‌ی مورد مطالعه در نوشتار حاضر بررسی مبانی و احکام فقهی - حقوقی تجسس در امور امنیتی است. برای پی‌جویی این مسئله، تجسس (پی‌جویی پنهان‌شده‌ها)، امنیت (آرامش و بی‌بیمی) و امور امنیتی (ابعاد مختلف) و جایگاه تجسس در امور امنیتی و ضرورت آن با تأکید بر رویکرد امنیت جامعه‌محور، مورد کاوش قرار گرفت و به‌عنوان یک تحقیق بنیادی، با بررسی موضوع تجسس از زاویه‌ی امور امنیتی، تلاش شده است با روشی تحلیلی-توصیفی-استنباطی، مبانی و احکام فقهی و حقوقی تجسس در امور امنیتی را ارائه شود. لزوم حفظ نظام و مسؤولیت نظام اسلامی در تأمین نظم و امنیت عمومی و همه‌جانبه به‌عنوان مبنای فقهی تجسس در امور امنیتی قابل طرح است. بر اساس ادله‌ی احکام در فقه امامیه اعم از آیات و روایات و حکم عقل و نیز سیره‌ی معصومین علیهم‌السلام و اجماع و اقوال بزرگان، تجسس در امور امنیتی مشروع است. دلیل عمده در این عرصه نیز، خوف از تلاشی نظام است. حفظ نظام، اعانه بر امام المسلمین، جلوگیری از اختلال در کیان اسلام، حفظ نظم و تأمین امنیت عمومی همه‌جانبه و دیگر اهداف حیاتی حکومت، مواردی است که تجسس امنیتی را ناگزیر می‌سازد و هدف از آن نیز، حفظ حکومت اسلامی از توطئه‌ها و کارشکنی معاندان داخلی و خارجی است. نتیجه‌ی مجموع ادله، آن است که از منظر فقه امامیه تجسس در امور امنیتی به‌منظور حفظ نظام و کیان اسلام و جلوگیری از تعدی و جاسوسی علیه آن، جایز و در موارد ضروری، واجب است. این مسئله با دو رویکرد قابل بحث است: خروج تخصصی و خروج تخصصی. با هر دو رویکرد، مشروعیت تجسس در امور امنیتی قابل اثبات است، اگرچه دیدگاه متبع، خروج تخصصی و موضوعی این نوع تجسس از تجسس‌های نامشروع است. اما بر اساس خروج تخصصی، تجسس در مقاصد امنیتی نظام از دشمنان داخلی و خارجی توسط حاکم اسلامی و مأموران حکومتی به دلایل فراوانی از حکم حرمت کلی تجسس، مستثنا می‌شود و برای این منظور، باید قواعد عمومی و ضوابطی کلی را ذکر کرد که کبرای قیاس تشخیص مصادیق جایز قرار گیرد و به‌طور خلاصه عبارت‌اند از قاعده‌ی حفظ نظام، حرمت اختلال در نظام، قاعده‌ی مصلحت، حرمت ظلم، انگیزه‌های خیر و اغراض شرعی و عقلایی صحیح، حکومت قاعده‌ی لا ضرر و تقدیم اهم بر مهم (قواعد تراحم). در نگاه حقوقی، حق برخورداری عمومی از امنیت همه‌جانبه، لزوم حفظ نظم و نظام و نیز لزوم رعایت حقوق عمومی را به‌عنوان مبنای حقوقی تجسس در امور امنیتی می‌توان مطرح کرد. در متون و منابع قانونی در حقوق ایران نیز موارد بسیاری هست که موضوع تجسس‌های امنیتی را به‌ویژه در شرایط بحرانی، اضطراری و امنیتی مطرح کرده و هدف نیز پیش‌گیری رخدادهای ضد امنیتی و در صورت وقوع رخداد ضد امنیتی، بازگرداندن نظم اجتماعی و امنیت همه‌جانبه به جامعه است. این مقررات هم در ایران پیش از انقلاب اسلامی هست و هم پس از پیروزی انقلاب اسلامی در اسناد فراوانی قابل استخراج است.

واژه‌های کلیدی: امنیت، تجسس، تجسس در امور امنیتی. فقه تجسس، حقوق تجسس.

نام و نام خانوادگی دانشجو: محمد علی برزنونی

اساتید راهنما: دکتر سید محمد حسینی - دکتر حسین داورزنی

استاد مشاور: دکتر سعید حکیمی ها

دکتری

فقه و مبانی حقوق اسلامی